

Ur *Zenit* nr 5 1967**Régis Debray**

Den revolutionära strategins problem i Latinamerika

Dessa anteckningar är menade som ett svar på följande fråga: hur har den cubanska revolutionen påverkat den blodiga klasskamp som Latinamerikas folk för mot imperialismen och de makthavande nationella oligarkierna i denna världsdel? Hur förklarar man den revolutionära processens långsamma tempo och de uppenbara svårigheter som den brottas med i denna imperialismens avgörande fas? Den cubanska revolutionen har från första stund framställt sig själv som den latinamerikanska revolutionens avant-garde, och det cubanska folket och dess ledare har efter sex års kamp inte övergett något av sin proletära internationalism. Den fråga som Cubas revolution ställer oss och sig själv inför är därför ytterst brännande och upphör inte att oroa och tidvis ge upphov till hetsig debatt. Låt oss för en gångs skull framställa problemet som det ter sig för dem som lever med det, dvs som ett uttryck för ett *globalt kraftförhållande*, som innebär att allt som rubbar jämvikten i en av kontinentens 20 stater påverkar alla de övriga 19 staterna. Låt mig redan nu understryka att mina anteckningar har en ensidig och skissartad karaktär som inte kan täcka hela detta sammanhang; jag nöjer mig med att beskriva sambandet främst i politiska, i andra hand i militära termer.

Reaktionen i Östeuropa och Latinamerika

För att besvara frågan skulle vi behöva en historisk analys av de komplicerade reaktioner den socialistiska revolutionens seger framkallar i ett givet område. De senaste 50 årens tre viktigaste socialistiska revolutioner — Ryssland, Kina och Cuba — borde göra detta till en primär forskningsuppgift. Ett konkret studium (som tar hänsyn till skillnaderna i den historiska situationen) av hur revolutionära partier i grannländerna följer efter och påverkas i sin taktik och strategi liksom av den imperialistiska blockad som revolutionen ger upphov till skulle förse oss med de rätta verktygen för en diskussion av problemet. Fascismen i Europa, de imperialistiska interventionskrigen i Sydostasien, den ökande militariseringen av de amerikanska regimerna kan förvisso inte betraktas som mekaniska åter-gångar eller pendelsvängningar till gamla former av klassvälde och minst av allt kan de karakteriseras med en så enkelspårig fras som "negationen av negationen". Ty trots alla konkreta skillnader i tid och rum finns det en påfallande överensstämmelse mellan Cuba av idag och den unga Sovjetrepubliken. Några deklamationer från 1959 och 1960, där de cubanska ledarna förutser nya revolutioner inom en nära framtid på den amerikanska kontinenten, påminner starkt om Lenintal från 1919 och 1920, där han uttrycker sin förvissning om att det europeiska proletariatet snart skall resa sig. Det var en illusion som Lenin, till skillnad från Trotskij, snabbt övergav, liksom de cubanska ledarna tycks ha gjort det idag. Flera guerillarörelsers spontana försök att följa Cubas exempel — inte guerillan i Venezuela eller Colombia utan andra som vi strax ska beröra — har stor likhet med de försök att följa bolsjevikernas exempel som gjordes av spartakisterna i Tyskland och av Bela Kuns ungerska republik, vilka båda krossades i början av år 1919. Och har inte imperialismen passerat samma stadier i sina relationer till Sovjetunionen och Cuba? Först ett avvaktande spel, sedan interventionskrig — Grisbukten på Cuba — följt av ekonomisk aggression, allmän blockad; därefter bryter man blockaden och sluter ensidiga handelsavtal — England har i båda fallen varit föregångare — för att slutligen driva fram en snabb och hafsrig reformpolitik i länderna omkring "den subversiva härden". Jordpolitiken i Donauländerna efter Ungernrevolten hade samma bakgrund som de agrarreformer som Framstegsalliansen ivrade för. De mötte också samma öde. Denna analogi avser inte att fixera en likhet utan i stället att ange utgångspunkten för en speciell värdering av de nuvarande konjunkturen, en värdering som lägger tonvikten vid det som verkligen är nytt i förhållandet mellan Cuba och imperialismen.

Latinamerikansk tidtabell

De revolutionära försöken och motgångarna har på ett anmärkningsvärt sätt varit samtidiga över hela kontinenten. 1959, 1960 och 1961 var år av våldsamt heroism, då guerillarörelsens fotos spontant uppstod i Santo Domingo, Paraguay, Colombia och Centralamerika, då Juliao eldade till kamp i nordöstra Brasilien, och Brizola slog ner en militär statskupp genom ett väpnat uppror i Rio Grande do Sul och då Peru fick uppleva den första ockupationen av storgodsen och de första revolutionära bondeorganisationerna i Cuzco. 1962 och 1963: år av nederlag och söndring. I Colombia, Ecuador, Peru och Paraguay misslyckas de väpnade upprorsförsöken, i Brasilien splittras de av Juliao inspirerade bondeligorna av interna dispyter som gör dem oförmögna att samlas kring en politisk organisation — Tiradentesrörelsen — som Juliao dragit upp riktlinjerna för. I Argentina väljs den 18 mars 1962 peronisten Framini med en överväldigande majoritet till guvernör i Buenos Aires, men militären saboterar valsegern och krossar därefter folkets uppror mot kuppen. I Venezuela lyckas Betancourt hålla sig kvar vid makten, den revolutionära kampen blir ännu svårare och utdrag-nare än väntat. I Chile segrar Frei med hjälp av kvinnornas röster, i Brasilien tar en öppet fascistisk diktatur över. En reaktionär våg sköljer över kontinenten.

Idag vet vi att inte något av alla dessa nederlag var definitivt, i stället tvingade de den revolutionära rörelsen att åter organisera sig, nu på en mer avancerad nivå. Redan 1964 hade de väpnade styrkorna i Venezuela och Colombia konsoliderat sig och fått en bred och mycket stabil folklig förankring. Den gigantiska krutdurk som imperialismen och utsugningen omedvetet har skapat i Latinamerika väntar inte på startsignaler från utlandet och behöver inga *importerade* revolutionsmodeller; Latinamerika kan tillverka egna modeller som hör samman med dess historia, sociala struktur och egenart. Uttryckt i våra termer, vars metaforer alltid släpar efter i tiden, kan man säga att Sydamerika omedelbart efter den cubanska revolutionen upplevde sitt "1905" och *redan har passerat det*. Denna erfarenhet kan nu systematiskt bearbetas. Men arbetet försvåras av ett allvarligt hinder: som den historiska samtidigheten visar, finns det en latent ödesgemenskap mellan de latinamerikanska länderna. Det framgår klart av solidaritetsdemonstrationerna med Cuba: kontinenten upplevde en spontan gemenskap som sträckte sig från Mexico till Uruguay. Det är just nu på modet att initierat tala om "tjugo olika Latinamerika". Alla som reser från Bolivia till Argentina eller t.o.m. från Salta i norra Argentina till Buenos Aires eller från Lima till Cuzco har intrycket av att resa från en värld och en tidsålder till en annan. Men det är bara ett ytligt, geografiskt intryck. Yttrar sig inte underutvecklingen och den koloniala deformationen just i bristen på jämlighet i ekonomisk och social utveckling mellan å ena sidan landsbygden och å den andra huvudstaden i ett och samma land? Eller närmare bestämt, är det inte fråga om en sammanstötning mellan olika utvecklingsnivåer, en enklav av kapitalistisk och merkantil utsugning kombinerad med en landsbygd av feodal monokultur? Är inte denna misär förutsättningen för rikedomen och vice-versa? Om underutvecklingen i sin tur inte har en förklaring enligt naturlagarna utan är en följd av historien, grundar sig Sydamerikas enhet på dess historia. Om "samexistens" var nödvändig för att det skulle kunna befria sig från det spanska oket är "samexistens" även idag nödvändig för att Sydamerika ska kunna befria sig från yankees. Om Bolivar vägrade att anse Gran Colombia fritt förrän hela Peru, både höglandet och låglandet, var fritt, är Fidel Castro lika, om inte mer realistisk i sin åsikt att Cuba inte har nått sin fulla självständighet förrän Venezuela och Colombia befriats. Orsaken till att man med rätta kan tala om "den" latinamerikanska revolutionen ligger inte hos Latinamerika utan, dialektiskt, hos USA, de tjugo ländernas gemensamma fiende. Därför har Bolivars tankar fått nytt gehör i den strategi som förs av det revolutionära avantgardet i Latinamerika efter den cubanska revolutionen.

Balkaniseringen och revolutionen

Men ännu är Sydamerika ingen kontinent. Det är balkaniserat på varje nivå — de revolutionära organisationerna, informationen, de personliga kontakterna — en balkanisering som åstadkommit av dem som stöpt om kontinenten till ett homogent block för sina manipulationer med OAS' och diverse hjälpprogramms pseudo-panamerikanism. Ända sedan USA saboterade Panamakongressen som Bolivar år 1826 arrangerade för att söka förena de fria latinamerikanska staterna, har de nordamerikanska operationerna varit framgångsrika på kontinenten, trots att Cuba för sin del omintetgjort dem för gott. Var och en av de fyra naturliga regioner som kontinenten är delad i — Västindien—Colombia—Venezuela, Ecuador—Peru—Bolivia—Paraguay, Chile—Argentina—Uruguay och Brasilien (som bildar ett eget block) — erbjuder samma anblick: ett kaos av revolutionära grupper utan inbördes kontakt, försvagade av inre stridigheter. En kommunistledare i Ecuador visste nog inte i början av 1964 att hans underjordiska parti på samma sätt som det peruanska kommunistpartiet var splittrat mellan en prosovjetisk och en prokinesisk flygel; men hade han vetat det skulle han kanske ändå inte ha kunnat utnyttja sina peruanska kamraters erfarenheter till att undvika samma miss-tag och sterila polemik. Sådan splittring är dramatisk. Det är ytterst angeläget att komma över den, inte bara därför att den är ett hinder för en gemensam strategi, utan också därför att den tid och de liv som förspills på grund av splittringen aldrig kan återvinnas. ”Om vi hade haft nära kontakt med guerillan i Venezuela”, sade en av de överlevande från Argentinas foto, ”skulle vi inte ha gjort de materiella och politiska misstag som ledde till nederlag och kostade de flesta av oss livet.”

I Brasilien är avståndet — Porto Alegre ligger 4.500 km från Recife — ett vapen som förbundsstaten, som kontrollerar hela landet, medvetet använder för att krossa all nationell enighet. Den dag då en revolutionär aktion kan samordnas mellan Rio Grande do Sul och Pernambuco, för att nämna de båda stater som är bäst förberedda på en sådan kamp, inträder Brasilien i en ny politisk fas. Hittills har något sådant inte varit genomförbart, eftersom den isolering som avståndet skapar, har förvärrats genom en bristande historisk kontinuitet på det politisk-organisatoriska planet: Brizoliströrelsen, som har sitt fäste i södra delen av landet, ökade i kraft mer än någonsin efter 1961, samtidigt som Juliãos bondeligor, som har sitt fäste i nordöstra delen av landet, sjönk ner i politiskt förfall. Ett exempel på balkaniseringen i en stat: en student och en fackföreningsman i São Paulo, som tillfrågades om läget i nordöst, svarade att de bara visste att förtrycket efter militärkuppen i april 1964 hade ökat och att det förekommit ”vit terror”; men i övrigt överensstämde deras informationer inte på någon punkt. Pressen tiger eller ljuger systematiskt. Studenten bekände sin olustkänsla: nordöst representerar för honom en ”tredje värld”, något mytiskt som ger samvetskval. För arbetaren, fackföreningsmannen, är nordöst ”vårt” Algeriet, ett land som cheferna importerar låglönearbetare från, om de har en chans. Kort sagt, för stadsbon i São Paulo verkar det som om folket i nordöst var utlänningar.

Kolonialpakten

I motsats till den inre nationella och internationella uppdelningen av Latinamerika, uppfattar USA-imperialismen världsdelen som en enda råvarumarknad, en bas för politiskt manövrerande som även om den inte alltid är homogen åtminstone alltid är sig lik. Genom Framstegsalliansen, Inter-American Development Bank (IDB) och andra speciella organ kan imperialismen egenmäktigt styra exploateringen av kontinenten, samtidigt som den genom Inter-American Defence Council och Organization of American States (OAS) säkrar sig politiskt-militärt beskydd. Låt mig rekapitulera på vilket sätt Sydamerika ekonomiskt binds till USA.

”Kolonialpakten” fortsätter i själva verket att existera utan inskränkningar: råvaruprodukter i utbyte mot industrivaror, petroleum mot bensin, kakao mot choklad, järn mot bilar etc. Enligt

ECLA, FN:s ekonomiska kommission för Latinamerika, åstadkom 1961 de försämrade handelsförhållandena för hela Latinamerika en indirekt förlust på 2.660 milj. dollar, som jämte utländska kapitalvinster på 1.735 milj. dollar och amorteringar av utländska lån på 1.450 milj. dollar totalt uppgick till en summa som är tre gånger större än den tänkta importen av medel för hjälp och investeringar som Framstegsalliansen utlovat, dvs 2.000 milj. dollar.

Vari bestod, bakom de bländande löftena, imperialismens strategiska plan när den lanserade framstegsalliansen i Punta del Este 1961? Målet var att dölja det traditionella handelssystemet och de militärdiktaturer som var förutsättningen för detta (prototypen är den av Eisenhower hyllade Pérez Jimenez' regim i Venezuela) genom att låtsas stimulera nationell industrialisering och pumpa in en imponerande mängd nordamerikanskt, i huvudsak privat, kapital ett kapital som självklart lockas av den billiga arbetskraften, den enorma tillgången på arbetskraft, det fria valutautbytet som tillåter hemförande av profiten, frånvaron av taxeringskontroll och en vinstnivå som ligger högre än i själva USA. Kapitalets ursprung avgjorde därför investeringarnas placering i de för monopolen mest lönande branscherna, dvs. företrädesvis i råvaruproduktionen, vilken dessutom integrerades i USAs strategiska exploateringsplan för hela världen. För att ta ett exempel låg Bolivias betydande tillgångar på volfram och antimon outnyttjade därför att USA inte hade någon användning av dem för tillfället och därför att de skulle ha sänkt priserna på världsmarknaden. Ett sådant ekonomiskt initiativ kunde ha klätts i "nationella" kläder: blandade pseudobolag, vars styrelser besattes av den "nationella borgarklassen" och där bolagshandlingarna trycktes på spanska. Därmed skulle en ny klass av inhemska funktionärer ha uppstått som tjänade som kamouflage för den utländska exploateringen. Denna socialgrupp skulle ha förintat de feodala produktionsförhållandena i jordbruksdistrikten, de förhållanden som har skapat den "explosiva" politiska situation i vilken majoriteten av befolkningen, bönderna, lever (dagsverke, arrende, livegenskap eller egendomslöshet, latifundism, oröjd mark, minimal avkastning per hektar) och ha satt i gång en blygsam kapitalistisk utveckling. Men sådana avancerade former av imperialistisk penetration riskerade att häva kolonialpakten och att utveckla färdigvaruindustrin på basis av råvaruprodukterna; "den inhemska bourgeoisin" skulle därefter ha börjat handla med alla stater och krossa USAs handelsmonopol.

Framstegsalliansen

Framstegsalliansen, medveten som den var om dessa risker, använde huvuddelen av sin hjälp till *improduktiva* investeringar: vägar, sjukhus, skolor etc, för att förhindra uppkomsten av konkurrenskraftig industri. Den förlitade sig på dessa hjälpprogram för att bota de värsta symptomen på "underutveckling" och dölja dess orsaker. I själva verket var hjälpen bara en förevändning för politiskt rävspel. Alliansens egna förespråkare erkänner nu att planen blev ett totalt fiasko. Planen misslyckades därför att krossandet av den agrara feodalismen krävde att produktionsförhållandena *i sin helhet* förändrades, eftersom feodalismen är ett led i utvecklingen av handelsidkande bourgeoisie och även av en industriell bourgeoisie som i Colombia och Brasilien. Det kan finnas motsättningar mellan dessa båda fraktioner av den dominerande klassen, men motsättningarna är *sekundära* och upplöses till slut i kampen mot huvudfienden revolutionen. Ty inflationen har skapat en ökad arbetslöshet och sänkt lönerna med en häftig ekonomisk åtstramning som följd. Denna inflation kan inte bekämpas med ökad produktion, eftersom det skulle innebära överproduktion på grund av att det saknas en inhemsk marknad, som inte kan uppkomma förrän den halvfeodala strukturen krossats och bönderna blir konsumenter. Därför kan inflationen bara bekämpas med nya kortfristiga utländska lån, som sluter den onda cirkeln av "underutveckling": man måste ta nya lån för att betala gamla lån osv. Hjälpprogrammen har aldrig, det måste understrykas, gett ens hälften av de utlovade medlen.

Vad är nu framstegsalliansens berömda u-hjälpsprogram? Vid närmare betraktande framstår

de helt oblygt som en form av kapitalexport. Fowler Hamilton, chefen för u-landshjälpen, lade ut texten för en grupp nordamerikanska affärsmän på följande sätt: ”Varje dollar som vi satsar beräknas komma tillbaka sedan den köpt nordamerikanska varor för en dollars värde.”

1. I själva verket banar Framstegsalliansen väg för nya marknader och konsoliderar de redan vunna. Med lånen följer för det mesta kravet att använda dem för köp av nordamerikanska varor till ett pris som ligger 50 till 200 procent över världsmarknadspriset. I Colombia och Anderna fördelas gåvobistånd (mjölkpulver, konserverat smör) av Fredskåren — unga amerikaner som frivilligt tjänstgör som ett mellanting mellan spioner och scouter. Dessa gåvopaketer används som instrument för politisk penetration och utpressning mot bondebefolkningen.

2. Exporten av jordbruksöverskottet (paragraf 480) har två funktioner: a) den motverkar en överproduktionskris i USA; b) även om de får betalas i inhemsk valuta faller utgifterna för transport, distribution och förpackning på ”mottagarlandet”, till glädje för de nordamerikanska rederierna som tar astronomiska priser.

3. Varje land som ”hjälpes” av Framstegsalliansen måste för sin del garantera dels underhåll av en imponerande kader av nordamerikanska funktionärer och tekniker med en skandalöst hög levnadsstandard (importerad mat, golf- och dubbelklubbar, tjänare etc.) dels offentliga investeringar (vägbyggen, skogsröjning, vatten- och elinstallationer) i de områden där amerikanska bolag slagit sig ner och där framtida kapital kommer att investeras. Arbetet görs givetvis av nordamerikanska firmor, helt i deras regi och enligt deras förutsättningar med maskiner och tekniker: en verkligt utstuderad metod att reducera kostnaderna för utsugningen genom att låta de utsugna betala.

För att sammanfatta det hela: Framstegsalliansen är det organ som styr, döljer och intensifierar den process varmed de kapital-fattiga sydamerikanska staterna underhåller och ökar kapitalackumuleringen i Amerikas Förenta Stater.

Nationell frigörelse och internationell solidaritet

Balkaniseringen, en produkt av de mellan-statliga krigen under 1800-talet och början av 1900-talet, svarar alltså mot USAs strategiska behov, även om det bara gäller att hindra eller kontrollera handelsförbindelser mellan staterna för att bevara sitt handelsmonopol eller till att organisera heliga allianser med låga driftskostnader och politiska *cordons sanitaires*. Två månader före de chilenska valen i september 1964 blossade det upp en mystisk nationalkänsla i Bolivia, närd av antichilenska stämningar en relik från Stillahavskriget 1879, då Bolivia förlorade sina kustområden. Samtidigt — ett egenartat sammanträffande — började Argentina göra anspråk på territorier i Patagonien (mellan Chiloe och Chubut) av Chile, och trupper mobiliserades i båda länderna ... tills den kristlige demokraten Frei vann valet och därmed stoppade spektaklet.

Ecuador mot Peru, Peru mot Bolivia och Chile, Bolivia mot Paraguay, Chile mot Argentina; det saknas inte grund för nationella krav (i synnerhet för Ecuador och Bolivia är de högst berättigade) och för gränstvister. Balkaniseringen underlättar därmed koloniseringen av små nationer på det mest cyniska sätt. Ett exempel ger Bolivia. Den 22 augusti 1963 undertecknade Paz Estenssoros regering ett handelsavtal med USA, som tvingade Bolivia att bryta sina handelsförbindelser med Europa och grannländerna och förbinda sig att uteslutande importera från USA i utbyte mot medel från Framstegsalliansens hjälpprogram.

För att säga det rent ut: att Sydamerika består av olika stater varav några är mer eller mindre fientligt inställda mot varandra är ett obestriddigt faktum, och den revolutionära kampen kan idag bara vara en kamp för *nationell* frigörelse. Att idag kräva att den nationella kampen skulle inbegripa enandet av hela kontinenten, som tidigare gjorts gällande, innebär att revolutionen förblir en fixstjärna. Under oroligheterna i Panama, provocerade av amerikanerna i

kanalzonen för en tid sedan, ville några trotskister lansera slagordet: ”Ge tillbaka Panamá åt Colombia”. De återkommer ofta till den åldrande Trotskijs paroll: ”Amerikas förenade socialistiska stater”. Men varken puristens dröm om en upprepning av det förflutna eller det inspirerande talet om en framtidsvision (som Amerikas förenade socialistiska stater) kan rubba det faktum att balkaniseringen existerar nu — det kan snarare sätta käppar i hjulet för den nuvarande kampen i varje nation genom att ständigt påpeka bristen på enhet. Västindiska revolutionärer, som inte glömt sin gamla dröm om en förening med Antillerna, är väl medvetna om att denna stora vision bara kan förverkligas genom trivialt, isolerat arbete. Återigen har som på Bolivars tid en låga flammats upp i Venezuela och Colombia, och den sprider sig åt söder; men det är inte realistiskt att inbilla sig att den som en löpeld tänder hela det sönderfallande imperiet från Cartagenas öknar till Bolivias högplatåer.

Men även om medvetandet om denna objektiva solidaritet inte på långt när genomsyrat kontinenten, så frågar man sig hur Sydamerika kunnat hålla denna amerikanska vision av sig själv vid liv? Politiska ledare, som ofta är förbjudna att resa utomlands, tror att svaret är Europa, brohuvudet till Afrika och Asien, och Cuba. Det nuvarande Västeuropa kan nu, det säger sig själv, mindre än någonsin ge näring åt en sådan vision. På Cuba kan det kontinentala medvetandet lättare utvecklas än på själva fastlandet. På fastlandet utsätts betydande grupper i samhället, framför allt småborgare i städerna, för en ousinlig propagandaström från den av imperialismen behärskade radion, pressen och filmen. Genom att alla stater utom Mexico bryter de diplomatiska förbindelserna med Cuba, genom att stänga den oberoende nyhetsbyrån Prensa Latinas alla kontor, genom att systematiskt censurera all information, genom att utsätta alla som reser till Cuba för allvarliga hotelser har imperialismen onekligen varit framgångsrik i sin strävan att isolera Cuba. Men enbart toppskiktet i samhället har berörts, de grupper som nås av propagandan, alltså inte bönderna. Det är, 1965, mycket lättare för vilken ointresserad parisare som helst att följa Cubas utveckling än för en revolutionär aktivist i Lima eller Bogota, där den oberoende vänsterpressen har strängt begränsad spridning eller är helt förbjuden.

Mot denna bakgrund framstår svårigheterna för en revolutionär rörelses förmåga att arbeta teoretiskt och praktiskt desto klarare. Sydostasien har hela det väldiga Kina samt Nordvietnam och Nordkorea som inspiration och vägvisare. Afrika har Algeriet, Kongo-Brazzaville, Ghana och Zanzibar. Mellan avantgardet i dessa kontinenter existerar en stark vänskap och vissa gemensamma aktioner, som t.ex. de Afro-asiatiska konferenserna. Men Amerika däremot är lösryckt och isolerad från denna världsrörelse. Trots Cuba fortsätter många latinamerikanska revolutionära grupper att hämta sin ideologiska näring från den europeiska arbetarrörelsen och de står helt främmande för sina verkliga problem.

Revolutionen revolutionerar kontrarevolutionen

Sålunda utgör efterblivenheten och splittringen inom de latinamerikanska revolutionära partierna en fara. För vare sig de tycker om det eller inte påtvingas de nu en enhetlighet *utifrån* både vad beträffar deras belägenhet och deras strategi. Den cubanska revolutionen har beseglat denna enighet. Den historiska utvecklingen vore inte sant dialektisk om inte den väldiga kunskapskälla som en revolution utgör för det folk som har gjort den vore lika lärorik för Latinamerikas kontrarevolution. Från Rio Grande till Falkland Islands har den cubanska revolutionen i stor utsträckning förändrat betingelserna för en omdaning av Latinamerika. *En socialistisk revolution verkar revolutionerande också på kontrarevolutionen*. Det är skälet till att Cuba alltsedan sin födelse och just genom att finnas till som revolution också för imperialismen, har omöjliggjort alla försök att mekaniskt upprepa erfarenheterna från Sierra Maestra, med samma snabba handlingstempo, samma slags allianser och taktik. Kort sagt: den dörr som Cuba öppnade med överraskningsmetoden, precis under näsan på imperialismen — den socialistiska revolutionen har blivit ordentligt reglad inifrån av de nationella oligarkierna

och utifrån av imperialismen, ständigt beredd att intervensera. Med vilka metoder skall Latinamerikas folk bryta upp denna dörr igen? Antingen genom ett starkare och mer varaktigt tryck eller också genom att de själva öppnar en ny dörr, varje nation en särskild, i den sämst försvarade delen av muren.

Vilka förändringar har Cuba medfört?

1. Cuba har bryskt tvingat Latinamerikas klasskamp upp på en högre nivå, som de exploaterade klasserna och deras avantgarde inte var förberedda för.

På det praktiska planet vet vi alla att Cuba har likviderat den geografiska fatalism som tillsammans med browderismen¹ hade stort inflytande på de latinamerikanska kommunistpartierna tiden närmast efter världskriget. I dag är det möjligt att ta makten och behålla den. Tagen på allvar verkar denna mening — som skakar om så många invanda tankegångar — fortfarande chockerande i Latinamerika. Den assimilerades inte över en natt. Också i den intensivaste fasen av det colombianska inbördeskriget (1949-57) var denna idé lika främmande för CKP som för vänstern i det liberala partiet när den hade kontrollen över en verklig bondearmé, visserligen uttröttad av inre stridigheter. Endast Brasiliens KP beslöt, efter det misslyckade upproret 1935, i sitt Manifest av år 1955 att sträva efter ett maktövertagande. Detta var emellertid snarare ett uttryck för vänstersektierism än en egentlig strategi. (BKP försökte skapa baser för en revolutionär armé bland bönderna i norra Paraná och Goiás — i Formosaregionen i Goiás finns det fortfarande några rester kvar.) Alltsedan den cubanska revolutionen har Chiles KP satt som sitt mål att erövra makten på legal väg, med hjälp av valurnorna. (12:te kongressen, mars 1962). Argentinas KP har som sitt banér tagit det slagord, som myntades av dess generalsekreterare [Victorio] Codovilla i mars 1963 (12:te kongressen): ”Mot makterövring genom massaktioner”. Venezuelas KP tog som första parti på sin tredje kongress 1961 på allvar upp frågan om att upprätta en demokratisk och folklig makt, medan man överlät åt den revolutionära praktiken att själv avgöra vilken väg den skulle ta. På grund av Betancourts förtryck fanns det bara en väg att välja: den väpnade kampen. Samma utveckling, som i genomsnitt tar ungefär tre år, försiggår i Colombia, där KP sedan guerillan tagit upp kampen i Marquetalia nu överger den fredliga linjen för att bemöta reaktionen. Som kamraterna i Colombia länge hade förutsagt övergick sålunda massornas självförsvar till offensiv guerillataktik. Vid samma tidpunkt som cubanerna bevisade det möjliga i att erövra makten förmåddes emellertid kommunistpartierna av återverkningarna från den sovjetiska tjugonde partikongressen och av den allmänna inriktning som då antogs av den internationella arbetarrörelsen till att slå in på den ”nationaldemokratiska” linjen (”Enhetsfront med bourgeoisien”). Samma fredliga taktik hade kort dessförinnan försvarats av det colombianska partiet (nionde kongressen 1962), det mexikanska partiet (trettonde kongressen), det bolivianska partiet före dess sprängning (andra kongressen 1964, då den fredliga vägen ansågs ”den mest troliga”), det chilenska partiet (trettonde kongressen), det argentinska och det brasilianska partiet. Det brasilianska KP har gett ett avslöjande exempel: under direkt inflytande av ”avstaliniseringen” gjorde det 1958 en för partiet typisk helomvändning och i mars samma år uppmanade det kommunisterna att bilda en ”enad, nationell och demokratisk front” vars ledning helt följdriktigt gick över i händerna på den nationella bourgeoisien. Ett år senare kom Cuba. Hur mycket KP-militanterna än förvandlade sig till ”fromma lamm”, den ”progressiva” bourgeoisiens följeslagare och Marshal Lotts valstöd växte emellertid misstron mot dem. Brasiliens ”prokinesiska” KP grundades och drog med sig en del goda kadrer från Prestes parti, framför allt i södern. Skräckslagen över den cubanska revolutionen gick en stor

¹ Earl Browder var sekreterare i nordamerikanska kommunistpartiet under andra världskriget. Han intog en högerståndpunkt när den kommunistiska internationalen upplöstes av Stalin 1943 — han krävde att kommunistpartierna på västra halvklotet skulle göras om till diskussionsklubbar som stod öppna för var och en. Efter kriget drogs dessa högeravvikelser fram i ljuset av J. Duclos i ett brev som fortfarande är berömt bland latinamerikanska militanter.

del av medelklassen över till Lacerda och militären. Den storartade ”nationella bourgeoisie” övergav Goulart på halva vägen. I stället kom statskuppen i april 1964. BKP var splittrat, bringat till maktlöshet av reaktionen och av sina interna dispyter och därför helt ur stånd att kanalisera det våldsamma folkliga missnöjet. Detta är ett exempel bland många på de historiska bakslag som framkallats av centralismen inom den internationella arbetarrörelsen, då denna tar sig uttryck i ett mekaniskt överförande av slagord och taktik från ett historiskt sammanhang till ett annat.

I denna låsta situation gav den cubanska revolutionen omedvetet upphov till ett femtiotal revolutionära organisationer med mer eller mindre fast anknytning till kommunistpartierna. Flera år av revolutionär praktik har nu uppenbarat att heroism inte är nog, att man brustit i ideologisk mognad och politiskt omdöme och att man varit sekteristisk och saknat allvar vid förberedelserna för den väpnade kampen. Dessa så kallade fidelistiska organisationer som uppkom mycket hastigt och var fixerade vid den cubanska revolutionsmodellen överlevde inte, åtminstone inte i sina tidiga former. En sådan utveckling kännetecknade bl.a. MOEC (Movimiento Obrero Estudiantil Campesino) i Colombia, URJE (Unión Revolucionaria de la Juventud Ecuatoriana) i Ecuador, MIR (Movimiento de Izquierda Revolucionario) och FIR (Frente de Izquierda Revolucionario) i Peru, ”Socialismo de Vanguardia” i Argentina (med dess tusen underavdelningar), ”Movimiento de Apoyo al Campesino” (MAC) och vänstern inom socialistpartiet i Uruguay, där Sendic, den fackförening som organiserade sockerarbetarna, inledde väpnad kamp i ”Latinamerikas Schweiz”. Kort sagt: den objektiva nivåhöjningen inom den revolutionära kampen innebär krav som den revolutionära fronten hittills inte kunnat leva upp till. Den har misslyckats både inom de nyskapade organisationerna och inom kommunistpartierna (med vissa undantag som kommer att bilda regel — Venezuela, Colombia, Guatemala). Cuba har förblivit ensamt.

Genom sin triumf i praxis har den cubanska revolutionen rehabiliterat marxismen i Latinamerika på det teoretiska planet. Marxismen hade tidigare gått förlorad i två misskrediterande utvecklingsformer: APRA och en mekanisk marxism utan kontakt med nationella realiteter. APRA, Latinamerikas Kuomintang, skapades 1924 som en antiimperialistisk enhetsfront för hela kontinenten. 1929 omformades APRA till ett parti med nationella sektioner i varje land. Partiet blev en plantskola för en hel generation av småborgerliga anti-imperialister, för Betancourt och Acción Democrática, i viss mening för Peróns Justicialismo och för Bolivias Movimiento Nacionalista Revolucionaria (de båda sistnämnda influerade av fascismen). ”Indoamerikanismen” som utvecklades av APRAs grundare och ledare Haya de la Torre, genomförde i marxismens namn det största historiska svek Latinamerika upplevt under de senaste trettio åren. Under minst 20 års tid, från 1930 till 1950, var Haya de la Torre den antiimperialistiske ledaren för en hel generation av upplysta borgare och till och med för proletariatet (åtminstone i Peru). ”Haya de la Torre uppväger Hegel, Marx och Einstein” kunde en av mästarens anhängare faktiskt skriva. ”Apra-läran” skrev Haya i *Antiimperialismen och APRA* (1936), ”innebär en ny och metodisk konfrontation inom marxismen mellan den indoamerikanska verkligheten och de teser som Marx fastslog som gällande för Europa”. Denna konfrontation fick honom att skapa det berömda begreppet ”historisk rum-tid”. Utifrån detta påstod han att eftersom socialismen i Europa måste födas ur inre motsägelser och eftersom kapitalismen i Amerika tog imperialismens form, var det nödvändigt att stimulera imperialistiskt herravälde ... för att påskynda nationell befrielse. Denna sofism sökte sitt teoretiska berättigande i den mest hycklande mekaniska materialism man kan tänka sig: då det var uppenbart att inga stadier kunde överhoppas, så fanns det goda möjligheter att dra nytta av den nordamerikanska imperialismen. Denna uppfattning fick Haya att efter 1945 bli en av de viktigaste och utan tvekan den mest inflytelserika agenten för den nordamerikanska imperialismen i Latinamerika. När Cuba visade att marxismen som en universell historieteori verkligen är tillämpbar i Latinamerika, undanröjde man samtidigt alla förfälskningar av marxismen, inklusive dess talesmän — Haya, Betancourt, Paz Estenssoro och de övriga.

Genom att skapa ett tomrum där dessa mystifikationer rådde, har Cuba också skapat ett nytt behov: ett behov av en autentisk marxism, som kan uttrycka Sydamerikas nationella erfarenheter. Inte bara Cubas oberoende ställning i konflikten Sovjet—Kina utan också dess ledares dagliga praktik, både i Sierra Maestra och vid makten, visar att Latinamerika håller på att förvandlas till ett nytt centrum för revolutionära tankar, som är anpassade till dess egna villkor. Cuba har också omedvetet visat, att denna teori ännu måste vidareutvecklas i många delar av Latinamerika. Efter José Carlos Mariáteguis död — den man som grundade Perus KP och författade *Siete ensayos de interpretación de la realidad peruana* [Sju tolkningar av den peruanska verkligheten], det viktigaste marxistiska arbetet i Latinamerika före den cubanska revolutionen — importerade nämligen de flesta marxistiska ledare och teoretiker förhånds-konstruerade strategier och begrepp från Europa.² Före Fidel Castro och de venezolanska och colombianska revolutionerna hade marxismen aldrig funnit sin adekvata utformning i en för europeiska förhållanden så avvikande social verklighet som Latinamerikas.

Den cubanska revolutionens sanna betydelse gör sig kanske mest märkbar inom själva revolutionen. Den gör slut på revolutionära modeller, både den sovjetiska, den kinesiska *och till och med den cubanska*, slut också på den sterila bekvämligheten med schemata och formler, slut på avståndet till massorna och på kulten av organisationen för organisationens egen skull. I detta avseende har Cuba i praktiken visat att den gamla marxismen inte längre var gångbar, att det var nödvändigt att vinna tillbaka marxismen-leninismens revolutionära inspiration och på nytt underställa marxismen klassaktionens verklighet. Detta behov upplevs överallt, men är fortfarande inte tillfredsställt överallt. Sålunda vet Latinamerika, som idag söker sin revolutionära väg, genom Cubas exempel, att det måste finna den vägen utifrån sin egen erfarenhet. Den andra Havannadeklarationen uppfanns inte av de cubanska ledarna under en exalterad natt, inte heller fördes den ut till Latinamerikas massor som något slags falsk mysticism. I stället var den ett resultat av alla de latent strävanden och erfarenheter som hade samlats hos de utsugna massorna.

Det motstånd som kan uppstå mot att deklARATIONEN diskuteras och sprids beror inte på de revolutionära organisationernas krav på oberoende utan på den traditionella slöhet, som vissa följsamma ledare uppvisar. Tyvärr är Fidels bittra kommentarer i hans tal till kvinnokongressen 1962 fortfarande inte anakronistiska: man bör komma ihåg, att Fidel vid detta tillfälle jämförde närvaron av ”objektiva förutsättningar” i nästan hela Latinamerika med frånvaron av subjektiva förutsättningar hos avantgardet att leva upp till den historiska situationens möjlighet.

2. Cuba har höjt den imperialistiska reaktionens materiella och ideologiska nivå snabbare än det revolutionära avantgardets.

Om imperialismen *på kort sikt* har dragit större fördelar än de revolutionära krafterna av den cubanska revolutionen beror detta uppenbarligen inte på imperialismens överlägsna intelligens. Imperialismen har bättre förutsättningar att i praktiken snabbt tillämpa lärdomarna från den cubanska revolutionen, eftersom den har hela det organiserade våldets materiella medel till sitt förfogande, liksom den nervösa våldsamt som självbevarelsedriften ständigt piska] fram.

Vad beträffar den materiella nivån kan man inte nog betona den utomordentliga förstärkning av förtrycksmaskineriet, som tog sin början 1960. Den andra sidan av Framstegsalliansens gyllene medalj är en militär hjälp åt de latinamerikanska regeringarna, en hjälp som är av en ny intensitet och karaktär. En månad innan Dillon i Punta del Este framlade optimistiska planer att omvandla Latinamerika till ”ett paradiset av gyllene latriner” — vars oundvikliga misslyckande samtidigt analyserades av Che Guevara — underställde Kennedy julikongressen 1961 ett ”speciellt militärprogram för att garantera Latinamerikas interna säkerhet gentemot

² För texter av Mariátegui, se **Lästips** nedan – *Red*

omstörtningens verksamhet”. Enligt New York Times från den 4 juli ”utgör programmet en radikal förändring av den västra hemisfärens militära program. Hittills har dess huvudsakliga mål all tid varit att utrusta några flyg- och sjöenheter för att gemensamt försvara hemisfären mot anfall utifrån. Nu fästes större avseende vid det inre försvaret mot upprorsrörelser.” Enbart under 1961 satsades 21 miljoner dollar på ”antisubversiva krafter”. Tusentals unga konstaplar från latinamerikanska polisstyrkor genomgår nu varje år en kontrarevolutionär skola i Panama — den exakta siffran är en militär hemlighet. Antiguerrillabataljoner från Colombia, fallskärmsjägare från Ecuador, gendarmer från Argentina (utrustade med tunga vapen) och många andra militära enheter organiseras och tränas av USA:s militära beskickningar. Före den cubanska revolutionen existerade sådana bara på ett embryonalt stadium. I dag kan vem som helst kräva att ett upprors-*foco* i hans eget land krossas. Ändå är det på informationens och infiltrationens område som USA:s hjälp har varit allra starkast. I Brasilien fanns det ingen — med undantag av Brizola, som när han var guvernör lät bränna polisarkiven i Rio Grande do Sul — som brännmärkte det faktum att FBI och CIA kontrollerade säkerhetspolisens hemliga arkiv — t.o.m. då den ”nationella bourgeoisins” regering stod som starkast. Med ett invånarantal på 20 miljoner har Argentina sju olika och sinsemellan rivaliserande säkerhetspolis-kårer. I Venezuela konkurrerar Sotopol, Digepol, SIFA och PTJ med varandra CIA:s agenter oräknade. ”För tjugo år sedan”, sade en militär informationsofficer från Ecuador, ”var vi fortfarande oskuldsfulla. När studenterna demonstrerade på gatorna sköt vi på dem och resultaten blev katastrofala. I dag vet vi att av de hundratals olika sätten att kväva en revolution måste skjutvapnen vara det sista.” Det är förvisso riktigt: sex eller sju betydande guerillafocos som skapats i Latinamerika sedan 1959 har tillintetgjorts eller upplösts på ett tidigt stadium genom angiveri eller oftare genom infiltration i de revolutionära organisationerna. Den teoretiska försäkringen att ”sociala frågor inte är polisens sak” är till liten nytta; för dem som varje dag måste skapa historia på grundval av redan existerande villkor är det bättre att misstro sådana försäkringar, som kanske kan bli giltiga för en historiker hundra år senare. Den dolda krigföringens roll är desto viktigare som en revolutionär politik under förtryckarregimer ofta inte har något annat val än väpnad eller dold kamp.

Sett ur en annan synvinkel finns det för närvarande inga politiska eller militära erfarenheter som är unilaterala. Det revolutionära krigets nivå höjs följaktligen i *båda riktningarna*. Venezuelas krigsministerium publicerade 1961 Ches *Guerillakrigföring* med kommentarer och analyser på högerns sidorna. Detta dokument är nu i händerna på de venezolanska guerillatrupperna i Falcón. En officer i den reguljära armén som hade gått igenom den kontrarevolutionära skolan i Panama kom till guerillan i Falcón med detta dokument, och tack vare sin antiguerrillautbildning kunde han kommentera kommentarerna. Detta är ett exempel bland många på den dubbla kunskapsprocess, där den folkliga guerillans naturliga övertag — överraskningsmomentet riskerar att minska.

På den politiska nivån tenderar den cubanska revolutionens seger att radikaliserar, organisera och ena bourgeoisins olika yttringar till en enda kontrarevolutionär front snabbare än de revolutionära organisationerna radikaliserar och enas. Cubas snabba omvandling till ett socialistiskt land har av den imperialistiska propagandan använts till att skrämja den så kallade nationella bourgeoisien och de bildade delarna av medelklassen. Härav kommer sig vissa politiska ledares växande svårighet att bibehålla den gamla myten om att man skall skapa en allians med den nationella bourgeoisien för att kunna rikta ”trycket från folket” mot de borgerliga regeringarnas ”progressiva flyglar”. (Goulart i Brasilien, Belaunde Terry i Peru och Illia i Argentina fick stöd av reformisterna). Det paradoxala med en ursprungligen borgerlig-demokratisk revolution som den cubanska är att den har stärkt de angränsande nationella bourgeoisiernas svagt utvecklade klassmedvetande — i synnerhet i områden där dessa utgör en social klass: i Chile, Argentina, Uruguay, Brasilien, Colombia. Men detta negativa värde rymmer naturligtvis också en positiv sida: demokratiska och revolutionära borgare, vilka som *enskilda* i olika grad kunde ansluta sig till det revolutionära lägret: Brizola

i Brasilien, kanske Michelsen i Colombia, Lechín i Bolivia etc.

Denna omvända radikaliserings av de nuvarande krafterna (den härskande klassen mera till höger, de exploaterade klasserna mera till vänster) gynnar för närvarande imperialismen genom de förändringar som ägt rum efter den cubanska revolutionen inom följande tre historiska utvecklingslinjer:

I De borgerliga ledarna för de tidigare masspartierna, APRA i Peru, AD i Venezuela, MNR i Bolivia osv. har med vapen och packning gått över till imperialistlägret (och i deras packning ingick betydande sektorer av bönderna och ibland av arbetarna).

II De ”precubanska” kommunistledarna, som i brist på praktiska och teoretiska instrument inte kunde ta upp striden med dessa småborgerliga partier när de stod som starkast, har av olika skäl inte blivit i stånd att göra det nu heller.

III De unga fideliströrelser som snabbt växte fram och som spontant försökte täcka denna flagranta brist på ledare strax efter cubarevolutionen, har i mycket få fall lyckats hålla sig vid liv. Spontanitet, bristande förberedelser och teoretiska studier, organisationsproblem och lösmynthet är orsakerna till att flera organisationer omedelbart misslyckades: ”Apra Rebelde” i Peru, MOEC i Colombia, bondeligorna i Brasilien, ”Socialismo de Vanguardia” i Argentina. Ett stort antal fidelistorganisationer har emellertid dragit lärdomar av sina första misstag och arbetar nu med oförminskad revolutionär glöd på att nå upp till nya aktionsnivåer.

Dessa förvirrade förändringar gör att det fortfarande finns en viktig blotta inom många områden, ett tomrum som måste fyllas av ett revolutionärt avant-garde, fastän de redan har förändrat avant-gardets roll. Denna blotta är speciellt förvånande med tanke på att Latinamerika rymmer en väldig mängd solida revolutionära kadrer, målmedvetna och beredda på offer, men som inte har kunnat inlemmas i ett organiserat avant-garde. Många unga militanter väntar på att detta avant-garde skall byggas upp, och det är en mödosam uppgift. ”Om det bara fanns en man eller ett parti som vi kunde följa ...” De orden upprepas ständigt bland tusentals unga militanter från Panama till Patagonien. Bland alla de vyer av elände och försumlighet som Latinamerika kan erbjuda är kanske ingen så absurd och plågsam som bilden av dessa män, utlämnade åt sig själva, hopplöst snärjda av femtio års maktlösa resoneringar och blinda formler.

Över en enda dag har Cuba med ungdomlig glöd förvandlat den revolutionära aktionens språk, stil och innehåll. Denna förnyelse har en förvånansvärt stor resonansbotten på kontinenten: det demografiska trycket. Halva Venezuelas befolkning är under 20 år. Dessa unga människor utan minnen från det förflutna kommer att följa dem som de ser kämpa vid sin sida. I hela Latinamerika finns det en påfallande generationsklyfta, och detta särskilt på det politiska området. I Sydamerikas halvkoloniala länder visar ålderspyramiderna tydligt nog att denna klyfta återspeglar en objektiv verklighet som kommer att ta sig någon form av uttryck.

Socialdemokratins bankrutt

”1920 års generation” — denna klan av socialdemokratiska ledare som växte upp i exil, i skuggan av sina folks revolutionära lidanden — har lyckligen tagit livet av sig själv utan att ens invänta en naturlig död. Den cubanska revolutionen, som de förrådde, har demaskerat dem inför allas ögon. Haya de la Torre, Figueres och Betancourt, Munoz Marin och Arevalo, Frondizi, Paz Estenssoro och alla de andra kom till makten tack vare andra världskriget och höll sedan sitt grepp över hela Latinamerikas antiimperialistiska rörelse ända till för tre år sedan. Cuba har fördrivit dem från den revolutionära scen, där de inte längre kan ägna sig åt att skapa illusioner bland folket. Man märker tydligt känslan av frustrering hos dessa småborgerliga ledare, som kommit till makten tack vare sin revolutionära fraseologi. På femtitalet kunde Betancourt fortfarande tro att han ledde ett folkligt antiimperialistiskt

motstånd. Efter Fidels blixervisit i Venezuela 1959 var Betancourt på det klara med sin framtida roll. Ur de rasande förolämpningar som han kort därefter slungade mot ”castro-kommunismen” och ur hans paranoida överspändhet talade i själva verket en liten och förbrukad politiker, dömd till ensamhet och pansrade bilar, en man som en dag 1959 lät sig berövas sin roll och sin mundering inför 500.000 människor på Plaza del Silencio i Caracas. Fideliströrelsen, vattendelaren mellan två generationer, har uppstått mellan två historiska moment — den borgerliga och den socialistiska revolutionen. Det oförlåtliga med den cubanska revolutionen var att den spände över dessa två moment som om det vore den naturligaste sak i världen. Cuba, höjdpunkten på en epok och början på en annan, fixerade själva det moment då en tradition inverteras och blir till sin motsats. Den cubanska revolutionen, överdeterminerad *par excellence*, kom i den historiskt lyckliga situationen att den kunde erövra materiellt och moraliskt stöd från dessa gamla liberala politiker, som sedan snart sopades bort av Fidel och Raul Castro, Camilo Cienfuegos, Ernesto Guevara och Almeida, alla unga män med entusiasm och ärlighet men utan politisk erfarenhet. Hela revolutionsförloppet präglades av en sådan motsättningarnas syntes. När den underjordiska kampen nådde sin höjdpunkt kunde 26-juli-rörelsen samla in pengar i New York i ”de mänskliga rättigheternas” namn; ta emot hjälp för demokratis försvar från Costa Ricas president Pepe Figueres; erhålla officiellt ekonomiskt stöd från Venezuela, som nyss hade blivit befriat från Perez Jimenez diktatur, och dessutom en flygplanslast vapen från Larrazabal, Demokratiska Juntans president; försäkra sig om en välvillig publicitet över hela världen tack vare den kapitalistiska pressen, Life och Paris Match. Intet av detta minskar 26-juli-rörelsens utomordentliga förtjänster, men det är nödvändigt att påminna om det för att förstå hur villkoren har förändrats för dagens revolutionsrörelser. ”Tror ni att en Hubert Matthews skulle komma hit och intervjua oss eller att Figueres skulle skicka revolverar till oss?” frågade mig ledaren för en av de oberoende republikerna, som upprättats några timmars väg från Bogota. Bönderna i området höll på att förbereda sig inför ett anfall från den colombianska armén, ett anfall som hade planerats under många år i samarbete med nordamerikanska militärrådgivare, och de led brist på allting. De väldiga avstånden till internationella stödcentra, bristen på pengar och vapen, de systematiska smutskastningskampanjerna i den egna och utländska pressen, ensamheten och hungern — detta är den bittra baksidan av den revolutionära parollen: ”lita bara till din egen styrka”.

Sedan den cubanska revolutionen har offren i människoliv ökat, de revolutionära krigen dragit ut på tiden och blivit mer komplicerade. Det är svårare i dag än för fem år sedan att upprätta en bred befrielsefront, nu när en antiimperialistisk hållning omedelbart stämplas som ”castro-kommunism” och förklaras illegal. Det är i dag mycket svårare att svetsa samman en folkarmé, när de reguljära arméerna under de sista fem åren har genomgått psykologisk och militär skolning i antiguerrillakrigföring, då polisen har infiltrerat de underjordiska organisationerna och över huvud intensifierat sitt arbete. Det är hög tid att ändra vårt språkbruk och vårt sätt att se, både i Europa och på annat håll, när vi strävar efter att förstå de svårigheter som möter våra kamrater i denna del av världen.

Venezuela: från staden till djungeln

Kommentarerna som den ”objektiva” västerländska pressen ägnat den venezolanska revolutionen (eller frånvaron av kommentarer) visar en sak klart och tydligt: man kan helt enkelt inte förstå samtidens historia om man ignorerar vad som hänt på Cuba. Vad var det FALN gjorde när man började tillämpa sin nya strategi, ”det långa krigets” strategi? Man började räkna med den nya situation som Cuba skapat och som är mycket mera påtaglig i Venezuela än i något annat land. Mer än hälften av Förenta Staternas sammanlagda investeringar i Latinamerika befinner sig i Venezuela, som följaktligen inte bara är den stat där det amerikanska inflytandet är störst, utan även den omsorgsfullast övervakade staten. Revolutionen i Venezuela har tvivelsutan kommit in i andra andningen, funnit ett definitivt

jämviktsläge, när den nu tar itu med sin långtidsuppgift: att utveckla sig från en guerillaarmé till en regelrätt folkarmé i landets inre delar. Det sker sedan man misslyckats med de ursprungliga försöken att höja upprorsfanan i städerna. Man fråntar emellertid inte staden dess politiska betydelse — man vill bevara möjligheterna till massaktioner inom lagens ram och till ingåendet av djärva allianser.

I det inre av landet är arbetet bland massorna mer inriktat på väpnad kamp än i Caracas. Denna utveckling får oss att tänka på den kinesiska revolutionen som ofta antogs vara döende efter de blodiga bakslagen i Kanton och Shanghai 1927. Men det var först då som kommunisternas ledare blev i stånd att överge den gamla bolsjevikiska revolutionsmodellen till förmån för en autentisk kinesisk metod som Mao segerrikt använde mot Li Li-san. Den långa marschen och skapandet av revolutionära baser bland bönderna härstammade ur nederlaget men betydde seger. Men det blod som utgjöts i Shanghai eller i Caracas får aldrig ses som en post i revolutionens normala utgiftskonto — som om det flutit på grund av ett bedömningsfel. Vid båda tillfällena måste den teoretiska satsen att ett isolerat stadsuppror inte kan lyckas i ett halvkolonialt land där befolkningen till övervägande del är bönder bevisas i praktiken. Om den revolutionära teorins bevis vore av teoretisk natur skulle det räcka med att några få goda teoretiker gjorde ”goda” revolutioner med hjälp uteslutande av abstrakta slutledningar och utan onödiga praktiska omvägar. Det långa krigets strategi överförd från landet till städerna måste invänta en händelsernas bekräftelse innan den 1964 accepterades av ledarna i städerna, trots att den i tysthet tillämpades av guerillaledningen sedan 1962; men ännu två år efter detta senare årtal led alltså revolutionsledningens planer i staden och på landet av en brist på samordning.

Var och en som före 1964 års val begav sig till fronterna på landsbygden kunde bevittna Douglas strategi i Falcon och Urbinas och Gabaldons i Lara: en guerillakamp på djupet som snarare antog politiska än militära former. Den lugnt fortgående tillkomsten av understöds-celler i varje större eller mindre by, den dagliga propagandan och de dagliga kontakterna, nyodlingarna i djungeln, den metodiska alfabetiseringskampanjen bland guerillasoldater och bönder, organisationens förstärkta förbindelser med byar och städer, förrådets och informationens blodomlopp — alla dessa resultat av politiskt organisationsarbete kulminerade i att man skapade en fix revolutionär bas med skola, egen lagstiftning och egen radio (den tillkom redan i Falcon). Av detta underjordiska uppbyggnadsarbete ser pressen endast de militära aspekterna, dvs. de minst väsentliga. Medan stadsguerillan tröttade ut sig själv i ett utnöttningskrig där man hade tiden till motståndare använde landsbygdens guerilla samma tid till att bygga upp den politiska infrastruktur som skulle tjäna dess framtida militära aktivitet. Under euforiskt inflytande av folkliga framgångar dominerades kampen i städerna av den politiska underskattningen av Betancourts regering och den amerikanska imperialismen. Eftersom man av lättförståeliga skäl ännu var obekant med de villkor för kampen som det cubanska exemplet skapat underskattade man imperialismens militära styrka och regeringens förmåga att hålla oppositionella krafter nere. Detta förklarar den oväntade snabbhet med vilken man kunde krossa de legala och illegala revolutionära organisationerna i Caracas och i delstaternas huvudstäder. På detta sätt blev venezolanerna de som först fick erfara vad ”folkkriget” innebar under de villkor som skapats av det cubanska exemplet och i det land som grundligast koloniserats av USA, på grund av sina järnmalms- och oljetillgångar. Denna pionjärroll stod dem dyrt. Nu då reformisternas misslyckande i Peru, Brasilien och Chile framstår klart för var och en, är det välgörande att se hur broderländernas revolutionärer hämtar lärdomar ur Venezuelas oerhörda fond av erfarenheter, erfarenheter som är till nytta för var och en, även när de grundar sig på misstag.

Chile: den parlamentariska vägens öde

Mycket har på sista tiden sagts om Chile. Det är ett faktum att detta land ofta befinner sig i

reformismens förtrupp, vilket framgår av de kristna demokraternas valsegrar nyligen. De avancerade positioner som detta parti intar avslöjar förvisso på vilken nivå massrörelsen hamnat de senaste åren. Den politik som förts av arbetarrörelsen i detta land, sedan Ibañez åter legaliserade den 1958, förklarar kanske inte reaktionens seger men i någon utsträckning hur reaktionen kunde överraska och förlama reformisterna över hela kontinenten.

Det är inte nödvändigt att ha läst Clausewitz för att veta att utgångspunkten för all taktik — revolutionär eller inte — är att slåss på egen mark, eller (var en borgerlig regim än finns) aldrig inlåta sig på ett avgörande slag på motståndarsidans område — i detta fall alltså den parlamentariska demokratin, vars klasskaraktär är mer utpräglad i Latinamerika än t.o.m. i Europa.

Fastän Chile i detta avseende intar en utpräglad särställning (parlamentarisk tradition, minskande inflytande för armén, agrarfeodalismens utpräglade andraplansroll etc) garanterades bourgeoisins övermakt redan från första början av katolska kyrkans avgörande betydelse (Freis övervikt på 400.000 röster mer än Allende berodde på kvinnorna, vilket framgick av en rösträkning efter kön), av den härskande klassens fullständiga kontroll över de stora tidningarna och alla propagandamedia, av den frihet som ”välgörenhetsorganisationen” Caritas hade att köpa röster i *callampas* (Santiagos arbetarstadsdelar) genom gratisutdelning av livsmedel från Framstegsalliansen, och av Förenta Staternas verkningsfulla anticubanska kampanj. Och även om vissa sektorer av den chilenska arbetarklassen före den 4 september 1964 intagit en skeptisk attityd till möjligheten att vinna en folklig seger på detta sätt, lade sig FRAP (Frente de Acción Popular) vinn om att övertyga dem om motsatsen. Redan från valkampanjens start lämnades arbetarklassens alla krav obeaktade trots inflation och växande arbetslöshet så att medelklassgrupperna inte skulle oroas. De demokratiska partierna, som helt och hållet förvandlats till valapparater, försäkrade sina aktiva kadrer att Salvador Allen-de skulle vinna, och drog på det viset massornas uppmärksamhet från frågan om ett verkligt maktövertagande till frågan om vilken majoritet som skulle erövas i valet en relativ eller en absolut. En parlamentarisk majoritet antogs i sig själv vara liktydig med makten. Tre månader före valet tvingades FRAP bakom massornas rygg vidta brådstörtade och formella åtgärder för att skydda sina ledare och säkra vägen till en underjordisk existensform, alarmerad av den militära uppladdningen i Argentina, Bolivia och Peru och ryktena om en militärkupp i fall av en folklig valseger (rykten som vann trovärdighet av den brasilianska militärledningens *putsch*). Dessa åtgärder var ingalunda ägnade att förbättra massornas medvetenhet och beredskap.

4. Inför presidentvalet tänkte sig FRAP en allians med ”centristiska” och öppet reaktionära partier. Det gick t.o.m. så långt att ungtkommunisternas organ *Vistazo* ägnade sin förstasida åt den bankett som de chilenska frimurarnas storloge gav för Allende — bland värdarna befann sig den kommersiella bourgeoisins spetsar. Slutligen var det mycket litet som skiljde Freis kristet demokratiska program från Allendes, om man undantar den senares krav på nationalisering av koppargruvorna — Frei talade om deras ”chileanisering”. Men Frei förmådde använda direktare medel för att komma i kontakt med massorna.

3. Eftersom alla offensiva handlingar från arbetarklassens sida uppsköts ”tills efteråt”, blev inte ens aggressiv aktivitet från motståndarsidan bemött, i avsikt att inte skrämman upp valmanskåren. Chile är det enda latinamerikanska land där massdemonstrationer inte följde då man bröt de diplomatiska förbindelserna med Cuba. När denna brytning ägde rum, strax före valen, nöjde sig FRAP med en kommuniké i vilken partiets presidentkandidat Allende förklarade att han skulle dra saken inför Haagdomstolen om så vore nödvändigt. Istället för att bekräfta sin solidaritet med Cuba upphörde FRAP aldrig att ta avstånd från den cubanska revolutionen, liksom från andra revolutionära rörelser. Aldrig bemötte man strömmen av reaktionära utgjutelser om ”Fidel Castros blodiga diktatur” — och stora delar av Chiles folk fick alltså hemfalla åt tron att några motargument inte fanns, att Cuba inte kan försvaras.

4. Det är en sak att använda ett borgerligt vapen, exempelvis ett val i en borgerligt representativ demokrati; det är en annan att använda ett val på ett borgerligt sätt. Det är en sak att försvara hederligheten i ett visst givet val och respekten för konstitutionen, gentemot reaktionära krafter; det är en annan att med eld i hågen försvara den borgerliga legalitetens principer och ta konstitutionens bokstav för någonting absolut, fristående från varje klassintresse. Under den chilenska valkampanjen tävlade ”vänstern” med ”högern” ifråga om pacifistiska deklamationer och humanitära fördömanden av våldet i allmänhet. Följaktligen kan man läsa i det program för Chiles KP som antogs vid partiets tolfte kongress i mars 1962:

”Tesen om den fredliga vägen är ingen taktisk företeelse utan ett väsentligt drag i själva det kommunistiska programmet ... (den fredliga vägen) motsvarar helt och hållet intressena bakom marschen mot socialismen och den marxistisk-leninistiska teorins väsentligen humanistiska karaktär. Det nuvarande samspelet av nationella och internationella krafter har ökat möjligheten att förverkliga revolutionen utan att använda väpnat våld”.

Även om vi lämnar åsido den irrationella optimismen hos en sådan tes, tillämpad i Latinamerika fem år efter den cubanska revolutionen, är det överraskande att se hur marxismens ”teoretiska humanism” tjänar att rättfärdiga övergivandet av alla klara politiska och teoretiska linjer.

Uppenbarligen vore det orättvist att skylla reaktionens seger i det chilenska presidentvalet och, senare, i de sista parlamentsvalen (mars 1965) uteslutande på den revolutionära praktikkens brister. Denna seger måste förklaras med utgångspunkt från den allmänna situationen i Sydamerika efter Cuba. Förklaringen till de revolutionära misstagen ligger annorstädes. Ta i betänkande imperialismens nuvarande överlägsenhet, och det ytterst vanskliga i att vinna folkliga segrar vid valurnorna ens i ett land som Chile; sakens kärna är att den största valseger som någonsin vunnits i Latinamerika av någon annan ”demokratisk rörelse” förvandlades till ett revolutionärt nederlag. Revolutionen lyckades nå samma röstetal bland manliga väljare, mindre åtkomliga för klerikalt och konservativt tryck än kvinnorna, och tvingade reaktionen att till det yttersta utnyttja sin pseudosocialistiska demagogi för att hålla sig kvar vid makten. Om reformistelementen inte utspritt illusioner bland massorna, om de inte önskat förvandla det chilenska valet till ett avgörande ”test” mitt framför ögonen på Latinamerikas militanter, så skulle de utan tvivel i dag vara i stånd att återgälda anfallet på ny bas.

Erfarenheterna från Chile ger oss två lärdomar:

a) Det är omöjligt för ett ”utvecklat” latinamerikanskt land, vare sig på själva kontinenten (Chile, Argentina, Uruguay) eller i Centralamerika (Costa Rica) att komma ifrån det avgörande faktum att kontinenten som helhet är fången i imperialismens garn. Behärskad av ett sannskyldigt överlägsen-hetskomplex som tenderade att lägga alltför stor vikt vid den ”avancerade” demokratins speciella karakteristika försökte den chilenska arbetarklassen att förvandla Latinamerikas nationella befrielseörelser och de tidigare berörda förändringar som den cubanska revolutionen fört med sig för hela kontinenten till en parentes.

b) Det finns i Latinamerika ett gemensamt drag hos opportunisterna och äventyrarna längst till vänster: man underskattar den nordamerikanska imperialismen, trots de senaste årens alla militärkupper.

Det var allmänt känt i Cuba och andra länder att en valseger för Allende inte skulle ha medfört någon genomgripande omdaning av statsapparaten, beroende på att Chiles demokratiska organisationer var bristfälligt förberedda, och att varken landets härskande klass eller de imperialistiska krafterna skulle kunna uppslukas av ett glömskans mörker över natten.

Reformismens strategi

Denna radikala underskattning av imperialismen framträdde ännu tydligare hos en

reformistisk sektor i den revolutionära rörelsen i Brasilien. Om det någonsin framlagts bevis för det fåfänga i reformistiska ansträngningar, så har det skett i Brasilien. Eftersom omfattningen av denna artikel inte tillåter en analys som skulle kräva en hel essä enkom den, inskränker vi oss till att påpeka att brasilianska kommunistpartiet — som framgår av dess självkritik nyligen — bytte bort sin klassmässiga oavhängighet mot allians med den nationella bourgeoisie som Goulart representerar. Denna opportunistiska linje framkallade genast en mekanisk motsvarighet inom en stor del av Brasiliens revolutionära styrkor — en småborgerlig radikalism som föraktade tålmodigt arbete bland massorna, som i en viss sektor påverkades av Francisco Julião och en annan av Brizola. Mötte alltså den fascistiska kuppen inget motstånd beror detta bland annat på att den fullkomligt överraskade kommunistpartiet, mitt i ett anfall av legalistisk eufori. De enda sektorer som var förberedda på kamp föredrog att skjuta upp den; man ville inte försvara en korrupt och impotent regim nu och förmådde ännu inte på en icke-existerande revolutionär plattform förena massorna.

Låt oss då ställa frågan varför illusioner om en fredlig framryckning mot socialismen existerade bland de politiska ledarskikten i en rad länder, ännu årtal efter den cubanska revolutionen och alla dess lärdomar till trots. Kanske mysteriets lösning måste sökas i den allmänna bild som dagens reformistiska riktningar har av Den Latinamerikanska Revolutionen. Låt oss upprepa de argument som en ”högt kvalificerad” representant för dessa riktningar hade godheten att delge oss, i en andinsk stat där ett folkligt uppror låg och pyrde medan han tog till orda:

”Syftet med vår aktivitet i Latinamerika är att konsolidera de nationellt demokratiska staterna som Bolivia, Chile, Mexico och Brasilien, så att de en dag kan tjäna som *attraktionspoler* för de mindre utvecklade grannländerna. Dessa nationalstater kan effektivt stärka sig själva bara på bekostnad av den nordamerikanska imperialismen som söker avskaffa de konkurrerande nationella ekonomierna vid sidan av dess eget kommersiella monopol. USA-imperialismen är de nationella bourgeoisieernas naturliga fiende. Den enda möjlighet som dessa borgerliga klasser har att bygga upp ekonomier som inte kontrolleras utifrån och börja ackumulera kapital ligger i att förlita sig på osjälvvisk hjälp från det socialistiska lägret, hjälp utan politiska förbehåll. Det är därför som det socialistiska lägrets *första* plikt består i att utan avbrott fortsätta uppbyggnaden av sin ekonomiska styrka. Det finns två skäl till detta. För det första kommer de socialistiska länderna då att kunna ge Latinamerikas stater långtidslån och sända teknisk expertis — dvs försvaga eller begränsa USA-imperialismens inflytelse-sfärer. För det andra kommer socialismens prestige att öka och utöva attraktion på de nationella demokratierna.

För ögonblicket måste vi alltså invänta framväxten av nationellt borgerliga lager, det är ju tydligt att de inte springer upp över natten. Framväxten av en nationell bourgeoisie är den samtidiga framväxten av två motsägelser: först i förhållande till imperialismen, som upphör med sin tidigare exploatering, och sedan i förhållande till det spirande proletariat som den själv börjar exploatera. En stark borgarklass föder ett starkt proletariat. Vi måste väsentligen förlita oss på denna dubbla motsägelse. Så länge som de nationella bourgeoisieerna är alltför svaga har revolutionen ingen möjlighet. Svagheten hos arbetarklassen och dess partier bör emellertid inte förleda oss att slå in på någon sektaristisk isolationspolitik — vilket kanske många mindre erfarna ledarskikt kan vara benägna till. Vi måste kunna bygga upp de mest omfattande allianser, utan fruktan för att medelklassen skall ta ledningen över dem. Många småborgare — och även medelstora — intar alldeles utmärkta politiska attityder. Idag är det de som är de enda realisterna. Internationella förhållanden spelar nu en alltmer utslagsgivande roll för de revolutionära framstegen. Det är bäst att inte ha bråttom, eftersom varje år som går alltmer ändrar dessa förhållanden till socialismens favör: den cubanska ekonomin är stadd i tillväxt, det socialistiska lägrets ekonomi är stadd i tillväxt, nya socialistiska länder träder fram i andra delar av världen, etc.

Att i detta läge inleda väpnad kamp mot representanterna för den nationella borgarklass som nu växer fram skulle bara förhålla eller försvåra uppkomsten av objektiva villkor för sociala framsteg. De mest progressiva borgerliga elementen skulle ipso facto kastas i famnen på USA. Nederlaget skulle tillåta ultrareaktionen att spela första fiolen, kanske ointetgör tanken på jordreform och t o m denationalisera gruvorna. USA skulle kräva att man stängde den sovjetiska ambassad vars existens kostat oss så mycket möda mitt under allehanda provokationer, och trots att de socialistiska ländernas ekonomiska delegationer gett sig av. Otålighet och jakobinism utgör de största farorna i Latinamerika idag. De leder till att de objektiva villkoren fördärvas och till att man offerar en säker framtid för illusioner.”

Företrädarna för en reformistisk strategi i Latinamerika blir nu färre för varje år som går, av det enkla skälet att deras analys helt enkelt inte motstår trycket av fakta. Denna strategi gör gällande att ”nationella demokratier under borgerlig ledning” kan utvecklas i Latinamerika, utan band med Förenta Staterna och kapabla till en allt större självständighet i förhållande till imperialismen. Men de senaste tjugo årens historia har påvisat existensen av ett ödesdigert och olösligt dilemma för alla borgerliga regimer av den sorten.

1. Demo-borgerlig fascism

Den ”nationella borgerlighetens” parti konfiskerar en folklig revolution och griper makten, som Partido Revolucionario Institucional gjorde i Mexico, Acción Democrática i Venezuela och Movimiento Nacionalista Revolucionario i Bolivia. Denna progressiva småborgerlighet är inte herre över någon ekonomisk infrastruktur innan den erövrar den politiska makten. Följaktligen förvandlar den staten inte bara till ett verktyg för politisk dominans, utan också till en källa för ekonomisk makt. Staten, som i det kapitalistiska Europa innebär kulminationen av exploateringens sociala relationer, blir i viss mening själva verktyget för att åvägbringa dem i dessa länder. Genom en kortslutning, karakteristisk för halvkoloniala länder, förvandlar staten sig själv från ett juridiskt uttryck för existerande produktionsförhållanden till en apparat som i någon mån skapar produktionsförhållanden, helt okända i detta samhälle. Det snabbt växande antalet offentliga tjänster, enda möjligheten att vinna anställning för tusentals anhängare utan arbete, fungerar som ersättning för en produktionsapparat. Utan kontroll över statsapparaten är borgarklassen ett ekonomiskt ingenting; politisk makt betyder allt för den, och den är i stånd till vad som helst för att kunna behålla denna makt. Den speciella form som dess klassmedvetande antar består i polisiär vaksamhet. Medlemskort i partiet är en förutsättning för anställning i offentlig tjänst. I Venezuela måste varenda sekreterare i ett ministerium erlægga sina avgifter till Acción Democrática innan vederbörande ens lär sig skriva maskin. Partiavgifterna dras direkt från tjänstemännens löner, precis som fackföreningsavgifter. En uppblåst och cynisk massa av högre och lägre byråkrater, privatsekreterare, skumraskadvokater, affärsmän, polisagenter, officerare som också är återförsäljare i vapenbranschen, nerknarkade diplomater, fackföreningsledare som står på arbetsministeriets avlöningslista alla är de parasiter på en statsapparat som i sin tur parasiterar på samhället.

Hotade av folkliga krav förråder denna borgarklass av nyrika utan betänkande den nationalistiska ideologi som ursprungligen karakteriserade dess ledarskap av massorna (framför allt bönderna, som hypnotiserades av det ständigt förnyade talet om en ”genuin” jordreform), vänder kappan efter vinden och ägnar sig än mer skamlöst åt samarbete med imperialismen, vars intressen på platsen man tillvaratar. Ge och ta: olja, gruvdrift och kommersiella koncessioner i utbyte mot royalties och biståndssummor som snabbt investeras i privata motorvägar och swimmingpools. Ur denna synpunkt uppvisar regimerna i Venezuela och Bolivia (med eller utan Paz Estenssoro) en slående likhet. Samma jordreform, skandalösa markförsäljningar i Venezuela, och uppstyckning av obrukad jord i privata lotter i östra Bolivia, samma populistiska demagogi som tillförsäkrar regimen ett gott namn utomlands: periodiskt valfusk, vidmakthållandet av en sorts parlament, offentliga iscensättningar som

skall demonstrera stödet från arbetarmassorna — och alltsammans avsett att ge det hela en demokratisk makeup. Omgivet av folket i vapen — dvs legoknektar rekryterade bland arbetslösa arbetare och asociala element (i Venezuela ett halvdussin legala eller utomlegala poliskårer, i Bolivia MNR:s ”milis”, bildad av illiterata indianer och ”järnvägsarbetare” — den enda av arbetarklassens fackföreningar där regeringsterror gav resultat) måste denna bourgeoisie försvara sin politiska makt mot dem som den i första hand fick den av: arbetare och studenter, ledda av unga nationalisterna och kommunister, dessa som i Venezuela slogs i 10 år mot Perez Jimenez och i 20 mot Gomez, och som i Bolivia genomled den långa kalvarievandringen av gruvmassakrer och uppror krossade av tennoligarkin. Slutligen ger dessa ”nationellt demokratiska” regimer upphov till ett monster som skulle kunna kallas demo-borgerlig fascism — ett unikt undantag från regeln att historien inte känner någon missbildningslära: omvandlingen av de motsättningar där en borgerlig regim utan en borgarklass och en liberalism utan liberaler oundvikligen hamnar.

Militärkuppen

När en borgerlig politiker, eller en fraktion av den ”nationella bourgeoisie” vägrar att förråda sin nationella kallelse och sälja sig själv till Förenta Staterna, försöker han eller de förverkliga borgerligt demokratiska reformer: en verkligt antifeodal jordreform, rösträtt åt analfabeterna, upprättande av diplomatiska och kommersiella förbindelser med alla länder, kontroll över de stora nordamerikanska bolagens profiler etc. För att motstå det förenade trycket från USA:s ambassadör (ecuadorianerna kallar honom ”vicekungen”), de journalistiska kampanjerna, och juridiska svårigheter tvingas ”Presidenten” falla tillbaka på folkets breda lager och söka stöd hos arbetarpartier, fackföreningar och om så är nödvändigt (som det var i Brasilien) hos bondeliger. Därefter är regimen konstant utsatt för utpressning med en militärkupp som hot.

I kläm mellan arbetare och bönder, vilkas entusiasm han själv stimulerat, som trycker på bakifrån, och den armé som den förolämpade oligarkin mobiliserat, och antydningarna från State Departement — som blockerar vägen framåt — vacklar ”presidenten”, söker en utväg ur situationen, försöker vinna andrum, kompromissar — men försent. Alarmerad av den bråd-störtade händelseutvecklingen har härskarklassen förstått att den mekanism som satts i verksamhet leder till dess undergång. En segerrik nationell självständighetspolitik kräver socialistiska åtgärder: och när denna sanning en gång upptäckts är paniken ett faktum. Föga bekymrar sig bourgeoisie om att den konstitutionella legalitet vars för-försvarare mot ”omstörtningen” man själv nyss var, nu trampas ner av militären. Under vilken förevändning som helst ockuperas ämbetslokaler, provinsgarnisoner svarar inte längre på telefonanrop från presidentpalatset mot vilket stridsvagnarna nu rullar, på tomma gator: kuppen är ett faktum, ”Presidenten” och en handfull rådgivare sopas bort. Och just därför att den konstitutionella legaliteten försvarats under hela processen, finns det ingen möjlighet att ställa en annan sorts armé mot den traditionella militären, ännu mycket mindre att sätta vapen i hand på gemene man — något man tar till i sista minuten och som är dömt att stanna på ett rent symboliskt plan. Ur stånd att skapa en verklig motvikt till de beväpnade representanterna *för hans egen klass* och State Departement tar ”presidenten” ett plan till Uruguay eller Panama.

Det var så det gick för Arbenz i Guatemala 1954 (USA tränade, utrustade och organiserade Castillo Armas legotrupper), det var så det gick för Bosch i Santo Domingo 1963, Goulart i Brasilien 1964, för att inte tala om Arosemena i Ecuador, Arevalo och Villeda Morales i Centralamerika och många andra som slagits ner av juntor eller militärregimer. Det finns inga undantag från denna den nationella borgerlighetens serie av bonapartistiska tragikomедier. Dramats scenföljd undergår aldrig väsentliga förändringar: som ovanstående korta repetitionskurs antyder har hjältarna i den borgerliga reformismens historia fått den religiösa mytens liv. Reformismen, denna inverterade dogmatism, sluter sina öron för historiens lektioner. ”Som den sköna Fågel Fenix dör den på natten bara för att återuppstå nästa morgon”. Det borgerliga

framstegets olyckliga heroer har en så stor förkärlek för detta romantiska motiv att deras tragedi alltid slutar i det komiska.

Om en borgerlig individ, eller grupp av individer, är djärv nog att bokstavligen tro på den nationalistiska ideologi som hans egen klass förkunnar — och om han eller de försöker intala denna klass trohet mot sig själv, alltså att genomföra borgerliga reformer i feodalsamhället, — slutar det hela oföränderligt på samma sätt: han stryps av den egna klassen, som mot honom vänder armén, medlet för politisk maktutövning. Och när den så handlar, avslöjar den nationella bourgeoisien bara vilket avstånd som ligger mellan vad den är, — alltså feodalis- mens och det utländska kapitalets borgerliga allierade — och *vad den gör anspråk på att vara* — antiimperialistisk och verkligt nationell. Borgarklassen finner behag i att bli betraktad som tveklös, men bara till en viss gräns. I politiken som i allting annat är det en pålitligt borgerlig dygd att hålla sig till den gyllene medelvägen.

Borgerlig och socialistisk revolution

Liksom Sovjet före år 1917 går Latinamerika idag havande med två revolutioner, en borgerligt-demokratisk och en socialistisk, och kan inte sätta den ena till världen utan att framföda också den andra. Det är av det skälet farligt att tro att ”den nationella bourgeoisien” — ens i de länder där den nu växer fram — skall genomföra en borgerligt-demokratisk revolution, eftersom den är högst medveten om vilka krafter den i så fall släpper lös. Att säga att det blivit proletariats och bondeklassens sak att genomföra bourgeoisiens historiska uppgifter är att säga att valet i dag inte står mellan (fredlig) borgerlig revolution och (våldsam) socialistisk revolution, som Framstegsalliansens förespråkare hävdade i överensstämmelse med reformisterna, utan mellan revolution, helt enkelt, och kontrarevolution vilket de idag medger. Idag har Kennedy-erans milda själar lagt undan sin mildhet och öppet välkomnat kontra- revolutionen, som Manddoktrinens de facto-erkännande av militärregeringar visar. Ty idag har imperialismen bara två taktiska möjligheter: antingen att undvika att en borgerligt demokratisk revolution kommer till stånd (militärkupp) eller att tömma den på allt väsentligt innehåll (demo-borgerlig fascism). Spärra in djuret om det existerar, abortera det om det ännu inte fötts! Det har ingenting att betyda vad reformistiska kommunister eller kristna demokrater tror i Chile, någon tredje lösning finns inte. Och ytterligare: eftersom Cuba fungerat som en väckarklocka — den ”demokratiska” revolutionen i Mexico 1910 och den bolivianska 1952 är den nordamerikanska nonchalansens *belle epoque* före den cubanska revolutionen — är regeln i dag att verkställa abort med bajonetten. Beviset för detta är de två senaste årens serie av militärkupper.

Brasilien: att erövra staten inifrån

Den brasilianska erfarenheten av ”basreformer” förenade de bästa tänkbara villkoren för framgång: en mäktig massrörelse, understödd av centralregeringen, en av kontinentens starkaste kommunistpartier, installerad i själva statsapparaten och en armé som uppifrån och ner var — eller i varje fall troddes vara — infiltrerad av starkt demokratiska eller t o m revolutionära krafter. Följaktligen utkristalliserades här förhoppningarna hos alla de sydamerikaner som trodde att det är mer ekonomiskt att gripa makten över den borgerliga staten *inifrån*. Goularts fall, så innerligt typiskt, grusade dessa förhoppningar nästan överallt. Och olyckan ville att Goulart skulle dra kommunistpartiet med sig — ett parti vars generalsekreterare några dagar före kuppen sagt till oroliga vänner: ”Oroa er inte, vi är redan vid makten”. Partiet, som infiltrerat den borgerliga statsapparaten utan att lyckas dominera den fullständigt, tillät alltså reaktionen att slå två flugor i en smäll. Och nu tycks det driva omkring, upptaget av bittra inbördes fejder, ömsesidiga anklagelser och retrospektiva analyser: det framtvingade uppvaknandet är lika smärtsamt som drömmarna var vackra.

Colombia: samordning av kampen

Colombias kommunistparti har under ledning av sin generalsekreterare, Vieira, vetat att anpassa sig till historiens objektiva krav, genom att öppet göra gemensam sak med Marquetalias belägrade bönder.

Det kan förmodas att den colombianska guerillan påskyndat befrielsen av två grannstater, Colombia och Venezuela, genom att samordna sin aktivitet med den venezolan-ska guerillans stridshandlingar i Anderna och Lara. Sålunda har den enighet över gränserna som Bolivar predikade och utan vilken Amerika kommer att stagnera för lång tid redan förverkligats. De som ihärdigt vägrar att radikalt kritisera sina egna misslyckanden (Peru, Chile och Brasilien), och de blir för varje dag allt färre, döms av sin egen tystnad, och ägnar sig åt att öva sig i tålmod. Denna revolutionära kardinaldygd upphör att vara respektabel när den förvandlas till en teoretisk sats, riktad mot förnuftets och verklighetens alla argument. Det är lätt gjort att fördöma unga fidelister som säljer revolutionspälsar innan björnen är skjuten. Men vem har lagt märke till det paradoxala faktum att Tålmodets partier just är de som för att vinna valsegrar inte skyggar för blind realism och principlösa allianser (exempelvis de peruanska ”revolutionärer” som röstade för de kristna demokraternas kandidat vid kommunalvalet i Lima 1963, och lämnade Befrielsefrontens kandidat i sticket) — dvs bedriver en politik som innebär kortsiktiga vinster och långsiktiga förluster? Består inte sant revolutionärt tålmod tvärtom i att bygga upp en revolutionär grundstyrka genom arbete på lång sikt, att en gång för alla göra boskillnad mellan skilda klassers ban& (vilket naturligtvis inte utesluter allianser överhuvudtaget) och samla de exploaterade kring en revolutionär kärna som ohejdbar växer och växer, likt 26 julirörelsen på Cuba, FALN i Venezuela, självförsvarsmilisen i Colombia, och som övergår till guerillakrigföring innan den blir en reguljär arme? De ”otåliga” ger prov på den mest överraskande taktiska flexibilitet, bygger upp de bredaste allianser utan att sätta sina egna principer i fara och ser lugnt fram mot ett långt befrielsekrig. Den fidelistiska otåligheten säger inte: ”Låt oss gripa makten i morgon”, utan ”Hur plågsam och lång vägen än må vara, och just därför, — låt oss aldrig förlora ur sikte det slutliga målet att förstöra den halvkoloniala staten. På det viset undviker vi onödiga omvägar”.

Fredligt folkmord

Denna passion för effektivitet för att rikta direkta slag mot statens grundvalar, delas inte utan skäl av många militanta andar, från Guatemala till Brasilien. Låt oss peka på några av dessa skäl. Det behövs ingen överväldigande mängd statistik för att påvisa att Latinamerikas massor idag är offer för ett *fredligt* folkmord iscensatt av imperialisterna och de härskande klasserna. Låt oss lämna åsido dödssiffrorna från de krig som tid efter annan härjat kontinenten (300.000 döda i Colombia mellan 1948 och 1958) och i stället på måfå citera två siffror ur officiell statistik. I Recifes förorter (nordöstra Brasilien) dör 500 av 1.000 nyfödda barn före ett års ålder. Den genomsnittliga livslängden hos de vuxna som arbetar i Bolivias gruvor eller på nordöstra Brasiliens latifundier ligger strax över 30-årsstreck. Latinamerika upplever nu en folkökning (3 procent per år) som är snabbare än någon-annanstans i tredje världen) och som gör de nuvarande produktionsförhållandena — vanligen halvfeodalismens — ytterligt explosiva. I jämförelse med våra förhållanden skapar denna befolkningsökning ett helt annorlunda sätt att se på tidens gång. Det program som det sovjetiska kommunistpartiet antog på tjuogoandra partikongressen anslår en generation — högst ett halvt århundrade, även om denna tidsrymd ter sig snålt uppmätt — till uppbyggande av kommunismen. Ändå talar många brasilianska revolutionärer, för att nu bara tala om dem, om att bygga ett nytt samhälle inom några år (hur verklighetsfrämmande det än må förefalla dem). Sovjets befolknings-tillväxt under tjuogo år kommer bara att få de bästa återverkningar på landets produktions-resurser och levnadsstandard. Under samma tid kommer Brasiliens befolkning att fördubblas, öka från 60 till 120 miljoner. Med andra ord, om inte det brasilianska samhället genomgår

grundläggande förändringar inom denna tid kommer antalet offer (antalet barn som dör i Recifes slum) att öka till det dubbla. Detta är kanske en av orsakerna till att latinamerikanska kamrater behärskas av en febrig och förtärande passion, en passion att *inte sitta still*. Stannar de där de är kommer de att likvideras desto lättare, dödas en efter en. Och har man bara erkänt denna kvalitativa skillnad mellan världens olika tidsbegrepp förstår man kanske lättare att marginalen mellan maktövertagandets strategi och dess taktik är mindre i Latinamerika än i Europa. Man förstår också varför slogans som direkt importerats från europeisk arbetarrörelse – fredlig samlevnad, exempelvis — möter sådana svårigheter, ställda inför latinamerikanska förhållanden. Det är lätt att gå med på att olika utvecklingsnivåer i olika länder, och i synnerhet befolkningstillväxt, förutsätter olikartad form och rytm i skilda revolutionära aktionsprogram. Men — och varför inte säga det klart ut — det är likaså möjligt att en revolutionär rörelse på ett håll i världen kan komma i sekundär motsättning till andra, till den grad att dessa olikheter mellan dem förbises.

Fidelism och leninism

Misstaget att inte inse detta bär antagligen skulden till att en viss reformistisk strömning framhärdar i att kalla det fidelistiska revolutionsbegreppet, teorin om *foco*, för äventyrlig, alltid suspekt och ibland farlig. Avantgardets korrekta beteende består tvärtom i att vinna tid, ekonomisera sin styrka, ovillkorligen fortsätta existera innanför lagens rāmärken, sända de säkraste anhängarna till socialistiska länder i Europa för att bygga ut reservkadrerna — varpå de ibland återvänder med den nationella målsättningen rubbad, utan kontakt med, situationen på platsen, förkastade eller sedda över axeln av aktivisterna i det inre ... För reformismen är varje initiativ som yrkar på väpnad kamp — dvs på att man skall försvara sig med vapen i det aldrig förklarade krig som imperialismen (med hjälp av silikos, parasitsjukdomar bland barn, brutalisering, långsam död ...) för mot de exploaterade — i bästa fall ”förhastat”, i sämsta fall ”provokatoriskt”. För ledarna och de aktiva i den nya generationen av fidelister, och för cubanerna överhuvud, är villkoren för väpnad kamp i stort sett givna: ur deras synpunkt löper utvecklandet av ”objektiva motsättningar” risk att ”regleras”, fuskas bort eller fördröjas av fienden om inte Latinamerikas revolutionärer gör allvarliga ansträngningar att inleda ett långt krig om makten genom ”realistiska” initiativ och avgörande revolutionära insatser. De måste föregås av ett allvarligt studium av de objektiva villkoren — ett studium som inte bara passivt reflekterar dessa villkor. Den som *inifrån* upplever motsättningen mellan dessa två attityder kommer sannolikt att söka sig till den neutrala positionens falska utväg. Europeisk marxism, kommer det att heta, är anlopen av positivism (på empiricistisk grund): ”Det är nog att ha korrekta insikter om de objektiva villkoren för att kunna handla korrekt”, medan den cubanska marxismen är märkt av voluntarism (på idealismens grund): ”Det är inte alltid nödvändigt att vänta på att alla villkor för revolutionen skall uppfyllas”, skrev Che Guevara en gång. ”Upprorets *foco* kan själv skapa dem”.

Men vi har i annat sammanhang (”Latin America: The Long March”, *New Left Review*, nr 33, sept—okt 1965 [svensk översättning: *Castrismen: Latinamerikas långa marsch*]) försökt visa att de metodiska anvisningar som kallas för fidelism utgör den säkraste praktiska hjälpredan under de konkreta förhållanden som idag råder i de flesta latinamerikanska länder. Ur den synpunkten är den s k fidelismen ingenting annat än ren leninism. Den utgör på intet sätt någon sluten modell: assimilerad och återskapad av Latinamerikas massor visar den hur första steget mot kontinentens befrielse skall tas. Låt oss uppmärksamt lyssna till de rapporter som når oss från Colombias och Venezuelas berg: Latinamerika befinner sig i början av den ändlösa kampens era. Dyrköpta men säkra segrar är vad dess framtid bjuder. □

Lästips

Michel Löwy: [Marxismen i Latinamerika](#).

Dokument:

[Andra Havannadeklarationen](#). (1962)

[Deklaration från den första OLAS-konferensen](#) (1967)

Régis Debray:

[Castrismen - Latinamerikas långa marsch](#) (1965)

[Revolution i revolutionen](#) (1967)

[Samtal med Régis Debray](#) (1967)

[Kritik av vapnen 1](#) (1974, Debray kritiserar själv gerillalinjen).

Martin Fahlgren, [Régis Debray och den latinamerikanska gerillan. Om Debrays Kritik av vapnen](#)

För kritiska synpunkter på Debrays gerillastrategi, se intervjun (1970) med Douglas Bravo (ledare för F.A.L.N. i Venezuela), återgiven i [Den revolutionära vägen för Latinamerika](#), s. 67ff,

Kritik av Debrays ”avsaknad av analys av Latinamerikas produktions- och klasstruktur” framförs av André Gunder Frank i [Klass, politik och Debray](#).

Om gerillastrategin:

Hugo Blanco m fl: [Argentina och Bolivia - ett bokslut](#)

Joe Hansen, [Che Guevaras sju misstag](#). Om misslyckandet med gerillarörelsen i Bolivia.

Texter av José Carlos Mariátegui:

[Förord till ”Storm över Anderna”](#) (1927)

[Urfolksfrågan i Latinamerika](#) (1929)

[Den latinamerikanska socialistiska revolutionen](#) (1929)

[Antiimperialistisk ståndpunkt](#) (1929).